

4. Лев В. Богдан Лепкий. 1872-1941. Життя і творчість / Василь Лев. — ЗНТШ — 1976. — Т. СХСІІІ. — 398 с.
5. Лепкий Б. Казка мого життя / Богдан Лепкий. — Івано-Франківськ, 1998. — 254 с.
6. Лепкий Б. Поезії / Упоряд., вступ. ст і приміт. М. М. Ільницького / Богдан Лепкий. — К. : Рад. письменник, 1990. — 383 с.
7. Погребеник Ф. Богдан Лепкий // Лепкий Б. Твори : В 2 т. / Федір Погребеник. — Т 1. — К.: Наукова думка, 1997. — С. 5-35.
8. Сивіцький М. Богдан Лепкий. Життя і творчість / Микола Сивіцький. — К. : Дніпро, 1993. — 375 с.
9. Сильман Т. Заметки о лирике / Тамара Сильман. — Л. : Совет. писатель, 1977. — 224 с.
10. Смілянська В. Діалогічність як конститутивна основа Шевченкової поезії // Літературознавство: Матеріали ІІІ конгресу Міжнародної асоціації українців / Валерія Смілянська. — К., 1996. - С. 347-354.
11. Смілянська В. «Святим огненным словом...» Тарас Шевченко: поетика / Валерія Смілянська. — К : Дніпро, 1990. — 290 с.
12. Франко І. Українська література за 1899 рік // Зібрання творів: у 50 т. / Іван Франко. — К. : Наук. думка, 1982. — С. 10-17.

УДК 94 (477)

Н. Л. Стрілець

Постать Богдана Лепкого у світлі архівних документів (за матеріалами фондів меморіального музею письменника в м. Бережани)

У статті подано короткий огляд документів із особистого архіву Богдана Лепкого, які зберігаються у фондах Обласного комунального музею Богдана Лепкого в м. Бережани. Аналізується склад документів та їх інформаційний потенціал.

Ключові слова: Богдан Лепкий, д-р Роман Смик, документ, особистий архів, фонд, раритет.

Nataliia Strilets. The figure of Bohdan Lepky in the light of archival documents (based on the materials of the founder's memorial museum in Berezhany).

The article presents a brief review of documents from Bohdan Lepky's personal archive, which are stored in the funds of the Regional communal museum of Bohdan Lepky in Berezhany. The structure of documents and their informational potential is analysed.

Key words: Bohdan Lepky, Dr. Roman Smyk, document, personal archive, fund, rarity.

Богдан Лепкий (1872 - 1941) – письменник, вчений, педагог, публіцист, художник, промовець, перекладач, громадсько-культурний діяч, зробив значний вклад у розвиток української національної культури. Саме тому надзвичайно важливим є вивчення його спадщини, яка розсіяна у фондах архівів, музеїв України, Польщі, США.

Мета статті та її актуальність. У статті, пропонованій читачам автор представив огляд документів із особистого архіву Богдана Лепкого, що зберігаються у фондах меморіального музею письменника в м.Бережани, й висвітлюють цікаві факти про життєвий і творчий шлях діяча. Обставини перевезення особистого архіву Богдана Лепкого з Відня до Німеччини вивчали В. Лев [Лев 1976], М. Сивіцький [Сивіцький 1993], М. Климишин [Климишин 2003], Н. Стрілець [Стрілець 2014]. Долі особового архіву письменника присвятила свої дослідження лепкознавець Н. Білик [Білик 2013; Білик 2014; Білик 2017]. Проте більшість описаних у статті документів вперше вводиться в науковий обіг, що зумовлює її актуальність.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів. Після смерті Богдана Лепкого його діти значну, найціннішу для них, частину архіву батька перевезли у США. В. Лев у монографії про Б. Лепкого пише: «Син Б. Лепкого взяв із собою на еміграцію: архів, рукописи, дипломи батька, декілька образів, дещо з української

старовини, всього 14 скриньок» [Лев 1976: 270-271]. На чужині доля дітей письменника була нелегкою. Часто, щоб вижити, доводилось продавати цінні речі. Після смерті сина письменника, Ростислава Лева, наймолодша донька Б. Лепкого Євгенія Софія передала архів Романові Смику. Перебравши опіку над архівом, Р. Смик зайнявся популяризацією спадщини митця серед української діаспори США та Канади. А з настанням незалежності України, значну частину цього архіву передав до меморіального музею Б. Лепкого в м. Бережани. Центральне місце в експозиції музею зайняли прижиттєві видання творів письменника й книги з його особистої бібліотеки, малярські та графічні роботи мистця, кілька фотографій, рукописів і документів, грамоти й подарунки з нагоди 50-ти й 60-ліття від дня народження діяча.

До цінних експонатів основного фонду музею належать ті, що ілюструють святкування 60-ліття від дня народження письменника в 1932 р., а саме: афіша «В 60 роковини уродин великого українського письменника й поета, професора Богдана Лепкого», яка повідомляє програму ювілейного свята на честь митця в Бережанах 20 грудня 1932 р.; альбом у вишиваному футлярі «На спомин Богданові Лепкому бережанці. 1932», в якому поміщено фото пам'ятних для письменника куточків «найкращого міста в світі», мальовничих околиць, фото товаришів «молодих літ», видатних бережанців; афіша «Концерту в 60-ліття уродин найбільшого українського сучасного письменника Богдана Лепкого» (Рогатин, 22 грудня 1932 р.); дерев'яна різьблена шкатулка – дарунок Союзу українок м. Коломия; бронзова композиція з п'яти лаврових листків на шматку лабрадориту з підписом «В 60-річчя уродин, Вш. п. професорові Б. Лепкому, 19. IX. Краків, 1932. ХР. Маркова», краківський альбом вітань Б. Лепкому «60-ліття Б. Л» у вишитій палітурці. Художнє оформлення кожного з п'ятнадцяти вітальних адресів у краківському альбомі здійснили члени мистецького гуртка «Зарево» та українського мистецького гуртка, що діяв при філії Товариства «Просвіта» у Кракові.

Цікавою та інформативною частиною фондової колекції є поштові картки, адресовані Б. Лепкому, а також підписані ним різним адресатам. Привертає увагу поштівка із різдвяним вітанням, відправлена з Бережан 1932 року двоюрідному брату письменника Зенону Кузелі. Поштова картка з обох сторін вкрита підписами, короткими приписками членів родини Б. Лепкого, які прибули на ювілейні заходи з нагоди його 60-річчя в Бережани і вирішили надіслати колективне привітання з Різдвам родичу у далекий Берлін [Поштова картка 1932]. Протягом багатьох років Богдана Лепкого єднала дружба та творча співпраця з відомою українською художницею Оленою Кульчицькою. У фондах музею зберігається поштівка, що містить вітання з Великоднем «Високоповажаному пану професору Богдану Лепкому» від сестер Кульчицьких. Цитуємо: «Прошу прийняти від нас щиро-сердечні бажання правдивого щастя – яке все відчуваємо, а лише при зближуючихся святах є нагода їх підчеркнути і переслати. Ольга і Олена Кульчицькі. 2. 5. 29» [Поштова картка 1929]. Автор ще одного великоднього вітання Б. Лепкому Юліан Генік-Березовський – один з найкращих декламаторів творів Богдана Лепкого. Листівка надіслана «вдячним учнем Юліаном» з Березова «8. 4. 1931» [Поштова картка 1931].

Зі спогадів відомого математика Миколи Чайковського, сина письменника, адвоката Андрія Чайковського, знаємо, що Богдан Лепкий тісно спілкувався з родиною Чайковських, а влітку 1907 р. разом з сім'єю проводив вакації у домі А. Чайковського в Бережанах. Митець допомагав синам адвоката Миколі та Богдану перекладати «Дядю Ваню» А. Чехова для бережанського аматорського драматичного гуртка. Тому символічно, що свого листа з Бережан (19. 04. 1909 р.) до Лепкого в Краків Богдан Чайковський написав на поштовій картці із зображенням цього російського письменника [Поштова картка 1909].

Цікаве відкриття вдалося зробити завдяки кільком конвертам із архіву Богдана Лепкого, що зберігаються у фондах музею письменника. На двох конвертах надісланих

Веславом Беньковським (сином Марії Беньковської – перекладачки «Мотрі» на польську мову) Ростиславу Леву Лепкому 26 жовтня 1942 року марки погашені не звичайним поштовим штемпелем, а спеціальним, який виготовили на відзначення третьої річниці утворення Генерал-губернаторства. Зберігати багато років конверти із відбитком такого штемпеля міг лише філателіст. Ще один конверт відправлений Марією Беньковською з Польщі до США 30 липня 1963 року. Це конверт «Першого дня» (несе відбиток спеціального штампу, який закріплений за його публікацією і покриває пам'ятну поштову марку в перший день її випуску – Н. С.), присвячений Чемпіонату світу з фехтування, який проходив у Гданську в 1963 р. Цікаво що, необхідні для оплати міжнародного поштового відправлення, звичайні марки наклеєні на зворотному боці конверта, щоб не порушити естетичного вигляду, а це було важливим лише для колекціонера-філателіста. На конверті адресованому родині Ростислава Лева Лепкого 20 грудня 1964 р., окрім традиційної марки різдвяної тематики, наклеєно ще супровідну віньєтку із зображенням Т. Г. Шевченка. Цю віньєтку було випущено українськими філателістами у США на відзначення 100-ліття смерті Кобзаря. Колекціонери наклеювали її на свою кореспонденцію для популяризації постаті визначного українського письменника за океаном. Це ще одне підтвердження нашого здогаду про те, що син Б. Лепкого Ростислав Лев був філателістом.

Відомо, що Богдан Лепкий дуже любив відвідувати музеї, мистецькі виставки, працювати із «білими круками» у бібліотеках та архівах. Проживши багато років у Польщі, віднайшов, заново відкрив для дослідників чи просто відвідувачів чимало пам'яток української культури, що зберігалися у колекціях краківських, варшавських музеїв, бібліотек, одним з перших порушив питання про українське авторство фресок у каплицях на Вавелі, у Сандомирі та ін. Перебуваючи в Німеччині, під час першої світової війни, Б. Лепкий відвідував музеї та мистецькі галереї Берліна, ближче цікавився деякими творами образотворчого мистецтва. У

статті «Рятуймо нашу старовину» закликав берегти речові пам'ятки нашої культури, створювати музеї, бібліотеки, архіви, які мали би стати місцем збереження великого капіталу українського народу – його культури. Був митець не просто поціновувачем і дослідником нашої старовини, а й збирачем-колекціонером. У фондах музею зберігається цікавий документ – «Список архивалій, переданих до Архива Ексцеленції Митрополита Вп. п. Професором Університета др. Богданом Лепким» датований 5 грудня 1932 р. із цього документу дізнаємось, що Б. Лепкий передав до нинішнього Національного музею імені Андрея Шептицького у Львові документи, листи, дрібні друки і гравюру – усього шість позицій [Машинопис 1932]. Названий документ представляє нам Б. Лепкого як музейника.

Серед великої кількості раритетів, переданих Р. Смиком до фондів музею, є й фото- та ксерокопії особистих документів як Богдана Лепкого, так і членів його родини. Наприклад: паспорти письменника та його дружини Олександри, посвідчення, проїзні документи на ім'я Б. Лепкого, копії свідоцтв про хрещення, смерть членів родини Лепких тощо. На думку Н. Білик, «оригінали перелічених документів Роман Смик залишив у США, ймовірно, вони зберігаються в архіві НТШ в Нью-Йорку» [Білик 2014: 108]. Саме завдяки цим експонатам маємо змогу уточнити, перевірити окремі факти з біографії митця, вони також дають нову інформацію про життя родини. Інтерес для дослідника представляють ксерокопії паспортів Богдана Лепкого та його дружини Олександри. Коротко розглянемо три паспорти Б. Лепкого. Перший – громадянина Австрійської імперії. Згідно якого, Лепкий є гімназійним професором, що проживає у Відні, округ Нижня Австрія. Отож, паспорт був виданий з початком Першої світової війни, коли письменник разом з родиною переїхав до Відня [Австрійський паспорт]. Другий – паспорт УНР, заповнений трьома мовами – українською, французькою та німецькою, завірений печаткою посольства УНР в Німеччині та підписом секретаря

посольства Юрія Павловича. Згідно помітки на документі, паспорт був дійсним лише рік – 1920 – 1921. На жаль, немає копій усіх двадцяти чотирьох сторінок паспорта, що дало би набагато більше інформації, а на сторінці, де фіксувалося пересування територією Німеччини чітко прочитується лише останній напис: «Вецляр 27.4.21 р.» [Паспорт УНР]. Польський паспорт був виданий Б. Лепкому як громадянину Речі Посполитої 21 грудня 1925 р. У графі «професія» записано: «професор гімназійний», «Місце і дата народження» - «9. 11. 72. Крогулець», «Місце проживання» - «Берлін» [Польський паспорт 1925]. Можемо припустити, що документ було видано Богдану Лепкому одразу після повернення з Німеччини до Польщі.

Із копії свідоцтва про вінчання Сильвестра Лепкого та Домни Глібовицької дізнаємося, що відбулася ця подія 12 вересня 1871 року у Крегульці. Обряд вінчання здійснювали кілька священиків на чолі Гусятинським деканом о. Григорієм Олесницьким. Оригінальний документ, мабуть, був втрачений, оскільки на описуваному зроблено напис латинською мовою «Соріа» і виданий він 17.12.1943 р. [Свідоцтво вінчання 1943]. Свідоцтво про смерть о. Сильвестра Лепкого виписане 24 червня 1901 року. З документа довідуємося, що батько Б. Лепкого помер у віці 56 років. Цікаво, що у графі «хвороба і причина смерті» не зроблено жодного запису, хоча зі спогадів родичів, близького товариша о. Михайла Мосори, знаємо, що о. Сильвестр помер від інсульту [Свідоцтво про смерть 1901]. Із копій виписок про хрещення братів та сестри Б. Лепкого почерпуємо інформацію про те, що Миколу та Ольгу, як і Богдана, хрестив сам дідусь о. Михайло Глібовицький, а Лева – о. Лев Лужницький, парох сусіднього с. Двірці.

Висновки і перспективи подальшого дослідження.

Завдяки Романові Смику, опікуну особового архіву Богдана Лепкого, вдалося зберегти цінні для дослідників спадщини письменника документи. Він не просто зберіг раритети в цілісності, а й через проведення пересувних виставок, святкових академій популяризував творчість визначного

діяча на ниві української літератури та культури. Значна частина переданих д-ром Романом Смиком матеріалів з особового архіву письменника стала основою для формування фондової збірки Обласного комунального музею Богдана Лепкого в Бережанах. Залучення цих музейних експонатів до наукового обігу дозволить краще вивчити життєвий і творчий шлях письменника, його роль у громадсько-культурному житті краківської української громади та краю у кін. ХІХ – на поч. ХХ ст.

Література:

Австрійський паспорт: Австрійський паспорт Богдана Лепкого. - ОКМБЛБ – ДФ 68.

Білик 2013: Білик Н. Культурологічна спадщина Богдана Лепкого: монографія / Надія Білик. – Тернопіль: Богдан, 2013. – 184 с.

Білик 2014: Білик Н. Особовий архів Богдана Лепкого / Н. Білик // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – Вип. 1. – Ч. 2. – С. 106 – 109.

Білик 2017: Білик Н. Музей Богдана Лепкого в Бережанах як носій історичної пам'яті // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. Серія: Історичні науки. Вип. 47. – Запоріжжя, 2017. – С. 226 –229

Климишин 2003: Климишин М. Зв'язок із Краєм і архів Богдана Лепкого. Закінчення моїх студій / М. Климишин // Климишин М. Лірика Богдана Лепкого: спроба нової оцінки. – Тернопіль, 2003. – С. 112–117.

Лев 1976: Лев В. Переїзд родини Лепкого до Німеччини і ЗСА // Лев В. Богдан Лепкий, 1872–1941: життя і творчість. – Нью Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1976. – С. 270–271.

Машинопис 1932: Машинопис «Список архивалій, переданих до Архива Ексселенції Митрополита Вп. п. Професором Університета др. Богданом Лепким». - 5 грудня 1932 р. – 1 арк. - ОКМБЛБ – ОФ. 2533-252 Рк.

Паспорт УНР: Паспорт УНР. – 1920 – 1921 рр. – ОКМБЛБ – ДФ.

Польський паспорт 1925: Польський паспорт Богдана Лепкого. – 21 грудня 1925 р. – ОКМБЛБ – ДФ 75.

Поштова картка 1909: Поштова картка «І. Э. Бразъ. Портретъ писателя Ант. Павл. Чехова. Третьяковская галлерейя», адресована Богдану Лепкому в Краків. – 19. 04. 1909 р. – ОКМБЛБ – ОФ 2536-283 Рк.

Поштова картка 1929: Поштова картка «Христос Воскрес!». – ОКМБЛБ – ОФ 966-24 Рк.

Поштова картка 1931: Поштова картка Б. Лепкому від Ю. Геника-Березовського. – ОКМБЛБ – ОФ 965-23 Рк.

Поштова картка 1932: Поштова картка «Веселих свят!», адресована Зенону Кузелі в Берлін. – 15. 12. 1932 р. – ОКМБЛБ – ОФ 969-27 Рк.

Свідоцтво про вінчання 1943: Свідоцтво про вінчання Сильвестра Лепкого та Домни Лепкої. – 17. 12. 1943 р. – ОКМБЛБ – ДФ.

Свідоцтво про смерть 1901. Свідоцтво про смерть о. Сильвестра Лепкого. – 24. 06. 1901. - ОКМБЛБ – ДФ.

Сивіцький 1993: Сивіцький М. Доля літературної спадщини / М. Сивіцький // Сивіцький М. Богдан Лепкий: життя і творчість. – К., 1993. – С. 238–249.

Стрілець 2014: Стрілець Н. Роль членів ОУН у перевезенні архіву Богдана Лепкого з Відня до Німеччини та США / Н. Стрілець // ОУН в контексті українського національно-визвольного руху ХХ століття: м-ли Всеукр. наук. конф., Бережани, 4 лютого 2014 року. – Бережани, 2014. – С. 134–137.

УДК 821.161.2-92

Соломія Хороб

Публіцистичні розмисли Богдана Лепкого (на матеріалі епістолярію)

У статті зроблена спроба дослідити маловивчену наукову проблему, зв'язану з публіцистичною діяльністю Богдана Лепкого. На епістолярному матеріалі прозаїка, вченого і журналіста доведено, що ця грань його творчості невід'ємна в його житті і спадщині. Через систему публіцистичних розмислів прозаїка